

N^o
3619¹

FORTVNAE
HALLENSIVM
EX
FRIDERICIANA.

Cum fasces Academiae,
annua commutatione,
de manibus suis deponeret,
dixit

PRORECTOR,
ordine duodecimus,
IOH. PETR. Sudeswig / Jct.
CICIDCCVI.

HALAE
Typis CHRISTOPH. ANDRAE ZEITLERI, Acad. Typogr.

Nr 3019 f

Nr 3019 f

1945 K 121

VIRO ILLVSTRI,
DOMINO
CHRISTIANO FRIDE-
RICO KRAVTIO,
S. REGIAE MAIESTATIS CONSILIARIO INTIMO
CAMERAE SECRETIORIS, CETERA,
DE
MVISI HALENSIBVS, PATRIA SVA OPTI-
ME MERITO,
SACRA SIT,
QVAE DE COMMODIS FRIDERICIANAE IN VRBEM
AGIT, ORATIO.

Vod in hac oratione argumentum tractaui, ad id iusto quodam dolore, quem ex corruptis quorundam hominum iudiciis accepi, sum excitatus. Fridericana in literato orbe principio statim ingentes successus habuit, qui tantum abest, ut postea, quod hostes nobis uicini diuinarunt, decreuerint, ut potius noua singulis annis, Deo largitore, sumpserint incrementa. Me consule nouorum aduenarum numerus omnium calculos uicit, qui ante me magistratum gesserant. Facile ad intelligendum est, quem amorem, fiduciamque excitet Friderico conditori, quod nullum fere Europae siue regnum sit, siue respublica, cuius ciues non uenerint ad hunc bonae mentis mercatum retulerintque inde ad suos cum gloriam regis sapientissimi, tum perpetuo duraturam pietatem in supremum, quem musae nostrae uenerantur, nutritorem. Cumque nemini obscurum sit, ex Academiis iuuenes ad curias & templa uocari & orbem his arbitris regi uniuersum

sum: dici satis nequit, in quanto olim pretio ponendum, de illorum institutione bene meritum fuisse. Et quemadmodum omnes doctrinae nostrae post Deum & ueritatem hanc sibi metam propositam habent, ut iura, commoda, gloria REGIS adaugeantur: fieri non potest, ut uiri exuant, ad quod iuuenum animi quondam educti formatique fuerunt. Quod iterum negotiis, quibus regna inuicem ceu uinculo quodam continentur, ingens & immensum addere oportet momentum. Sed uulgus haec nescit & utinam ille tantum parui auctus Fridericianae faceret neque is error illorum inuasisset animos, qui non ultimo prorsus loco sedent in republica. Meum uti non est, isti hominum generi surdam fabulam narrare: ita tamen nihil a munere meo, dum prorektor effem, alienum credidi, si hanc urbem fortunarum, quas Fridericianae debeat, integra oratione, dicendi genere non sublimi, sed claro & facili, commonerem & multis eidem argumentis inculcarem. Tuum nomen quare praeferrant hae tabulae meae, non meo iussu, sed studio & rogatione typographi in publicum emissae, nemo apud nos ignorare potest, nisi qui improbus esse uelit aut ingratus atque immemor prorsus officiorum tuorum, quae pro instauratione huius sacrarii adhibuisti. Cui quaeso ignotum est, quod consilii de condenda Fridericianae primus auctor fueris adiutorque deinde praecipuus. Alii risu, alii indignatione, contemptu alii exceperunt

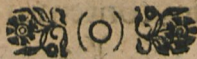
X 2

ratio-

rationes tuas, tam augusto successu euentuque a principio cepti operis comprobatas. Literis, sermone, colloquiis, centies ea causa institutis, superasti tandem aliter sentientium calculos & TVO suffragio conciliauisti. Quod cum REGI semel adprobatum esset, quas operas quaeso! non impendisti? in conuocandis doctoribus; in salariis, unde hi uiuerent, a principe erogandis; in ordinando & exornando coetu nostro uniuerso. Qua in re nullis uigiliis, operis, innumeris laboribus nullis pepercisti, neque inuidorum hominum in aula ac urbe contraria studia, machinationes insidiasque, quibus Fridericianae natales uel opprimere uel successus rei impedire uoluerant, extimuiisti; sed pro ingenii, quod habes, magnitudine & excellentia recto tramite & constanti ac imperterrito gressu propositum TIBI scopum attigisti atque ut in aliis negotiis, ita in hoc REGIS TVI gloriam regni-que commodum procurasti. Post tantos labores, huius scholae causa exantlatos, qui uitio TIBI uertet, quod nuper ex TE audiui, cum in conuictu TVO essem, TE eam etiam nunc in sinu fouere, doctorum fortunis gaudere, gratulari successus, frequentiam, celebritatem, cum non infima hic pars, quod agnoscimus, TIBI deberi uideatur. Vale & seram transige id est, uirtutes TVA meritisque dignam senectutem.

Halae Venedorum d. VII. mensis

Ian. clbcccvii.

Vod in primordio capesiti muneris a supremo rerum largitore, Deo optimo maximo, inter uota cum uestra, auditores, tum mea precatus sum; ut nauis literariae huius reipublicae, me clauum eius tenente, salua inter turbines & procellas; a syr- tibus & scopulis libera; atque omni, si per aeternum numen fieri posset, casu integra, in portu collocari cedique ac demandari posset curae noui rectoris: id hodie, laetor, ex omni parte feliciter euenisse. Portum, portum nauatae clamant, etiam illi, qui pro- ra & puppi in aduersa tempestate amis- sis, sola corpora sua in terrae oris tuta deprehendunt. Quidni portum, portum resonent accessus illorum, qui cum classe & remigibus, cum naue & nauiculariis salui & incolumes ad litus appellunt. Atque hoc idem illud est, quod eo nunc momento, quo purpuram Academicam prospero ac felici rerum statu exuo, consecutum me esse, animo meo deprehendo. Viuit conditor noui regni & Fridericianae, cum principe filio, Porusfici imperii felicissimo herede. Viuit princeps regiae domus, quem ueneramini rectorem uestrum, uetustatis elogio magnificentissimum. Viuunt patres Academiae omnes, etiam ille, coeli munere uiuit, ac reuirescit, quem ante semestre tantum non moribundum conspexeramus.

A 2

ramus.

ramus. Viuis & tu flos iuuenum & lectissima corona. Vestrae uitae, charissima pectora! quibus hanc cathedram nunc circumseptam esse, uideo, non possum meminisse, sine ingentis beneficii diuini gratisima recordatione. Quot quaeso, uestrum annuo hoc spatium e rebus mortalium ereptos esse, iudicatis? Colligite o mei! rationes; coniecturis utimini & si haec uobis delunt, sequimini calculos ueterum sapientium. Horum certe iudicio singulis annis pars hominum tricesima uitam ponit. Verum, gratiae Deo sint, quamuis uestra frequentia ultra duo millia & quingentos adsurgat: ego tamen prorektor non duorum funerum memini, quae extulissimus. Bone Deus! quae maior gratia esse potest hortulano, quam haec, uix unam & alteram ex tot mille plantis exaruisse. Pudeat inuidos & maleuolos hostes, qui cum limpidos & innocuos doctrinae fontes hic videant, aërem, id est coelum ipsum incusant, corporis temperationi, si Diis placet, aduersum. Fateor olim plures uestrum obiisse, quam nostra & parentum uestrorum spes fuerat: uerum praematuri obitus non in climate quaerendi, quod idem uobis hoc anno fuit atque alias. Ab arbitrio prouidentis numinis uita pendet mortalium: etiam, quod iuuenes teneatis, a moribus uitaeque. Luxuriae enim atque libidini Deum & naturam breuioris uitae poenas statuisse, Ethnicorum etiam philosophiae constat. Vestro eapropter iudicio relinquo, quo demum casu factum sit, ut frequentiora ceteris funera apud nos paterentur unigenae, id est, iuuenes fortunis plerumque tumidi atque ad libidinem expositi indulgentia parentum. Verum enim uero, eundem quamuis aërem habeatis, quem olim: afortorum tamen hominum casibus uestros non parum correctos fuisse mores, existimo. Non enim laudes praeteribo, quae, finito munere meo, uobis contribuenda sunt.

Quem-

Quemadmodum nulli quidem coetus ita sacri & religiosi sunt, qui bonis malos admixtos esse, non querantur: sic in tanta rerum humanarum corruptione fieri non potest, quin optima quaeque respublica in sinu foueat ciues, morum prauitate infectos. Quae minima parte hic urgetur eam integerrimam consalutamus. Nemo igitur id a me expectet, in tanto eorum numero, qui sapientiae cultores audiunt, singulos a probitate & industria commendare. Ut enim hoc inepti ac improbi adulatoris argumentum esset, ita, ueritate teste, hoc uos elogio dimitto: plerosque uestrum legibus morem gesisse ac bene ordinatae reipublicae partes in oculis animisque circumtulisse. Nulli hoc anno tumultus, turbae nullae; quae uesania famam cum uestrae gentis, tum Fridericianae nostrae parum abest, quin apud exteros, superiori anno pessum dedisset. Homicidia nulla, ut constet demum nostris Germanis, quam bene sanguini consulatur humano, si digladiationes priuatorum publica lege coërceantur. Quod salutare Porusiae regis institutum Saxoniam quoque gentem nobilitatemque, pristini iuris & libertatis tenacissimam, ante bimestre spatium publica sanctione accepisse, illud demum est, quod nouum primo in Germania conditori pretium superaddere uidetur. Neque satis fuit, poenae, ut uideri poterat, metu, a malo cauere, cum probitatis & industriae uestrae multa satis specimina non minus extare uideamus. Tument auditoribus templa nostra: collegia discipulorum spissa & numerosa sunt, publice priuatimque. Memini tantum non inter miracula Academica nonneminem illud retulisse, quod superiori semestri scholas pandectarum simul aperuerint habuerintque doctores tredecim. *Cathedrae* praeterea omnes differentium certaminibus personant. Sudant prela operibus & lucubratiunculis nostris. Alius discipulorum

um, alium industria studiorum excitat ac impellit, ut plerisque eodem fere cursu ad literarum profectus contendere uideamus. Tangunt haec instituta populos externos, ut e remotissimis quibusque regnis ac prouinciis carissima pignora sua Fridericianae commendent. Quod si non aliunde atque per hanc audientium multitudinem, qua tot subsellia occupata esse, conspiciamus, ex mea certe matricula constare poterit posteritati. Qui enim, me prorectore, ciues inscripti sunt, septingentesimum numerum ingrediuntur, eoque ipso omnes praeteritos annos a primordio Fridericianae aliquo post se spatio relinquunt. Fallunt hoc ipso uaticinia maleuolorum, Athenas nostras florum aetatem habituras, qui quo maturius fiant, eo citius intereant & florescant. Emensi nos sumus, inimica capita, spatium duodecim annorum, quo ipso quaedam caeli imago incrementa nobis ulteriora promittit, cum solem, duodecimo sidere peracto, in reditu altius tolli atque spatia dierum longius producere uideamus. Verum enim uero tandem etiam tuum est, Hala mea, excutere somnum de oculis; callum deponere; agnoscere coeli haec munera & iusto ea pretio uenerari. Nescire uideris, quam ex literis habes felicitatem aut praesentium beneficiorum aliquantum obliuisci. Patere igitur ut eruam & exquiram fortunas tuas, quae, Deo largitore, tibi tuisque ex Fridericianae obuenerunt. Vos agite, auditores, & dicenti auribus uestris animisque beneuole adeste.

Duo sunt, in quibus omnis mea uersabitur oratio. Unum, ut adstruam & exponam commoda, quae populo ac urbi hoc prytaneum confert: alterum, ut remouam ea, quae argumento nocitura esse uidebuntur. Deus adsit dicendis!

Ita

Ita sunt plerique mortalium animi, ut rebus, quae in manus cadunt & oculos, plus fidei habeant & tantum non potiora statuunt pretia prae illis, quae longa demum cogitatione sunt attingenda. Principio igitur thesauros, quos Halae Fridericiana recludit, in hoc statim genere mihi eruendos esse, censeo, ut figuris aut coloribus nihil; nihil otiosis figmentis & inani speciei datum esse, uideatur. Diuitiarum uos admoneri uolo, quas accepistis per Fridericam. Id quod non est difficile ad demonstrandum. Duo millia & quingentos iuuenes, studiorum causa in uestris moenibus agere, ipsi largiemini. Iam singulis horum, sine ullo discrimine, quod alii inter nimium & parum faciunt, impensas tribuite ducentorum imperialium, sunt enim aliqui, quibus mille non sufficiunt: atque annuam calculus hic summam habebit quinque tonnarum argenti, id est, quingentorum millium, quos dicimus loachimicorum. Parata haec pecunia est, quam ciuitati uestrae ex aquilone & euro gratiae musae constant impartianturque: quo ipso certe onnem Germaniam, si non pleramque etiam Europam tributariam habere uidemini. Sed causam forte ex ipso etiam effectu, quod dicitur, iuuabit cognouisse. Ite mecum per uicos uestrae urbis; intuemini aedes; dinumerate; ampliores a uilioribus seiungite, aut, si id fieri non potest, discernite inuicem. Sponsor sum creditorque, duodecim abhinc annis, id est, ab Academiae natalibus conditas antiquioris aetatis omnes longissimo post se spatio amplitudine; structurae & contignationis arte numeroque relicturas esse. Ex eo enim tempore, quo fama noui fontis sitientes Musas in uestram urbem traxit, in tanta aduenarum multitudine nullus fere mensis abiit, quo uel domus uestrae, uetustate confectae non instauratae sint; uel non surrexerint in desertis areis nouae. Praeterea in tanto
noua-

nouarum aedium, dicam, an uero nouorum etiam uicorum, numero tantum abest, ut pretia earum decreuerint, ut potius non semel atque iterum, sed terque quaterque aucta sint, cum merx a peregrinis conductoribus, nouis aduenis, ciuibus nostris soluta, impensarum rationibus nunquam non respondere, uideatur. Omnis generis artifices & opifices numero metimini. Publica catastra loquentur, futores & sartores, ut ex uilissimis duo genera postulem, decem nunc offendi, qui fila per pannos & coria in feram usque noctem ducant, ubi olim uix unum & alterum conspexeras, qui sellulis agglutinati essent. Mercatores audite, qui ante duodecim hos annos uictum & cultum nundinando quaesierunt, e domesticis nunc mercatibus diuites fiunt, in tanto uestimentorum luxu, quo ciues, ad decus & elegantiam, urbi conciliandum, fascinosos esse querimur & experimur. Usuras, quas alii e nummorum permutacione, cambiis, pignorationibus, aliisque pecunia iuuenes emungendi remediis corradunt, indignas censeo commemoratione. Praeterea, si fisci publici arcana fas esset rimari, inuidendis etiam auctibus hoc genus reddituum accreuisse, manifestum est. Ante plures annos fama fuit, in rerum maxime fungibilium censu, quem accisarum nomine barbara aetas signauit, quotannis in sola Hallensi ciuitate, quindecim millium imperialibus accessus nouos aestimatos fuisse. Quid de fructibus dicam reddituum aliorum? Postas, rem cursoriam suo aeuo Romani dixerunt, maxima e literarum commerciis lucra capere, quis unquam inficiabitur, cum illae e remotissimis quibusque regionibus & adferant epistolas & referant, aduehant nobis ciues reuehantque. Sed haec de illiberali quaestu sufficiant, in gratiam tantum illorum dicta, qui animos gerunt mercenarios. Prudentiores sunt, qui oculos altius mecum tollunt, in fructuum
 ex A-

ex Academia profluentium enumeratione. Nihil detrahimus de pristina huius urbis celebritate. Largimur potius, magnam eius famam quouis tempore fuisse. Sedes supremi per Germaniam antistitis, quem curiae dixerunt primem: concilia illorum, qui totam hanc prouinciam regunt: scabinatus iuris, quod per Bohemiae Poloniaeque regna patuit: salinae, quae magnam Germaniae, olim & Silesiae partem aluerunt, ceteraque eius generis sunt, quae loci dignitatem haud dubie queunt contueri. Verum dabitis quoque mihi illud, Fridericianae lumen tanto ciuitatem uestram splendore perfudisse, ut illa tantum non cum Academia hac nata esse, uideatur. Quid Graecis & Italis: quid Hungaris & Transsylvanis: quid Russis, Suecis, Danis aliisque populis septentrionalibus uel per somnum accidere potuit, ut Halae uerbum in ore haberent. Gentes tamen haec uniuersas Fridericana augustissimo nomine suo percudit suiue cepit amore, ut ex singulis his regionibus aduenas ad hoc bonae mentis sacrarium hodieque liceat connumerare. Quondam & ipsi extra moenia uestra mercati estis sapientiae thesauros, quos nunc in ciuitatis uestrae uisceribus fouetis. Ingens sane hoc uobis beneficium esse, debet, quo filii in conspectu parentum, nullis fere impensarum oneribus ad supremos studiorum gradus proficere, queunt. Illi demum hanc felicitatem iusto pretio aestimabunt, quorum liberi deperditis proh! nummis, tempore, ualetudine, probitateque, ad patrios lares redeunt ab extraneis Academicis: cum domi contra ingruenti malo illi obicem mox ponere & medelam afferre, possint. Quid? quod etiam literarum cultus & puriores doctrinae in uulgum se quadantenus diffundere, uideantur. Mitiora enim mihi nunc iudicia a Krantio pollicerer, qui sua aetate Halensium gentem

B

perdu-

perduellem, pronam ad otii & luxuriæ quæuis genera
dixit: cum industria, probitate, pacatisque moribus ani-
mos plurium nunc imbutos esse, reperiamus. Dicam,
quod res est, obstupescunt ipsi etiam hostes tui, Frideri-
ciana, si tuorum instituta uident, quibus corrupti mortali-
um animi ad poenitentiam probitatemque excitantur.
Verum fatear, uir peregrinus eximiae dignitatis, sed a no-
stratium dogmatibus admodum alienus, haud ita pridem
per urbem hanc, uespertino forte tempore, iuit. Rediit
ad me, sed animo prorsus commoto & ualde commutato.
Proh! Deum inquit, e supurbio (Glauchensi) redeo: ne-
que causas nunc miror, diuinæ in Academiam uestram
benignitatis. Vix ad tertiam quamque domum accessi,
in qua uoces alias precantium; alias laudantium concen-
tibus Deum non offendi: imo campos & agros diuinis
hymnis audiui, personare. Sit multos simulatores esse,
& turpissimos hypocritas. Sodomam decem pii ab inter-
ritu, incendioque seruassent. Quis Hala tibi, hoc rerum
statu, adferet pericula? O si manes quorundam Halensi-
um, quos olim luxus & otium perdiderunt, ex orco in
hanc lucem redirent; quæ uos alloquia ab ipsis expecta-
retis. Felicitatem in hoc imprimis genere uobis inuide-
rent aut coelum forte ipsum inuicarent, quod ipsos in
haec tempora non seruasset. Vestrum est, o ciues, pro-
ficere ex tanto adparatu ad colendam pietatem: ne poe-
narum uobis grauitatem augeant dogmata diuiniora, tan-
tis curis ad taedia usque uobis proposita. Unum forte
praeterire non debeo, ingens etiam ad pretia, Fridericia-
nae concilianda, momentum. Hominum Christianorum
haec fides est, plurimum ad fortunas rerum etiam huma-
narum posse preces fidelium, coram Deo pro aliorum sa-
lute conceptas. Videor autem mihi, ueluti in imagine
quadam

quadam intueri, mille mille parentes, qui supplicationibus quotidianis, imo lachrimis suspiriisque a Deo contendunt, ut, filiorum causa, quos nutrimus, a nostra ciuitate mala omnia, famem, pestem, bella, incendiaque aueruncet. Sensistis in urbe ciues, paucis abhinc lustris omnia genera haec publicarum calamitatum. Ignis rabiem busta incusarunt, quae antequam Academia condere-
tur, urbis uestrae faciem in pluribus locis deformarunt. Pestilentia eodem fere tempore intra muros uestros tanta uehementia est grassata, ut parum abesset, quin urbs uestra in Aethiopiae deserta conuerteretur. Sed a Fridericianae primordio ab utroque malo contutam te uoluit prouidum numen. Quid illud? Non poenitet, precibus, uotis, suspiriisque paternis ultimam fortunarum tuarum consecrauisse. Restaret, auditores alteram etiam orationis partem aggredi, atque illa remouere, quae fortunis Halensium, Fridericianae assertis, obiici queant: sed nolo, in tanto aliorum solennium numero, uestra patientia abuti, cum eam mihi de uobis pollicear pietatem, applaudere illis, quae non sine ratione exposita sunt, ac tanta potius bona iusto prosequi cultu uenerationis. Ne tamen uel hostes nullos in hac arena habere uel tela aduersa extimescere uidear: excipiam illa summamque respondebo ad ea, quae obiici solent hactenus enumeratis fortunis. Primum est, in quo subrostrani omne querelarum robur putant esse reponendum. Scilicet annonae caritatem illi incusant, quam attulerit urbi Fridericana. Halam, inquit, promam condam fuisse largissimam uicinis regionibus, atque ex omnium rerum abundantia factum, ut uiliori hic pretio constiterit uictus, quam in alia nulla urbe per Saxoniam Thuringiamque uniuersam. Modium frumenti quondam octo grossis emtum esse, qui

nunc ioachimico ueneat & amplius. In uulgi quondam sermonem iuisse, asinum quoque Halae inter tofas; id est uilissimae cuiusuis mortalium forti, etiam hominibus, tantū consumere natis bene hic esse. Hoc emblemata templorum parietibus insculptum hodiernum reperiri, ut ex sacro loco quilibet diuerii ueritatem aestimet reuereaturque. Fa-teor, plura hic esse, quibus debeat a me satisfieri. Principio emblematis arcana rimari nolo, ne Sibyllini folii secreta contra rempublicam uidear prodidisse. Mallem tamen ego regionem a gente laudari, quam regionis laude indigere gentes. Regionis egestatem cotem ingeniorum dixit uetustas. Consultius forte esset, remouere a sacris ualuis emblemata, indignum conspectu, re ipsa sordidum & ualde ambiguum diuinando. Deinde illa oeconomorum iudicia admodum peruersa, quae felicitatem prouinciae aestimant ex annonae uilitate. Quid enim de Angliae ac Belgii regionibus dicemus? ubi res, alibi uilissimae, non contemnenda pretia habent. Causae, quod maioris ibi fiant, in multitudine ingenti incolarum; in copia aeris ac nummorum; in commerciorum celebritate facile reperiuntur. Sed quis est, qui frequentiam incolarum; abundantiam aeris; florentem mercatum in reipublicae posuerit infortunio? Penuria rerum, non caritas mortalibus adfert calamitatem. Non Halae tantum, sed in eius quoque uicinia foecundissimum est solum; quod magna cum ubertate profert, quae ad uictum & cultum necessaria sunt. His consumendis cum incolae haudquaquam sufficiant, non fieri potest, quin uel copia rerum pretia earum minuat uel ad extraneos illae non sine impendio ac onere exportentur. Inde quoties aliqua impeditio, quam hoc tempore querimur; illico desideria ac deplorationes audiuntur, uix operae pretium esse, agros colere, ob annonae uilita-

uilitatem. Summa itaque querelarum uestrarum est capita maleferiata, quod ciues Academici res uestras maiori, ac olim factum fuerat, pretio redimant: quod ex uno trumenti modio nunc tantum lucremini, quantum olim ex duobus: quod nunc maiori commodo Academicis ciuibus id domi uendatis, quam foris olim hominibus extraneis. Atque hoc demum est, in temporum felicitate fortunas acculare; animi obtusi iudicia ferre; oculis glaucoma obducere; in sole nubes quaerere; caecutire in meridie & diuinae largitionis inuidia laborare. Rusticos, infimum, sed id hominum genus, unde diuitiae in reliquos mortales se diffundunt: hos inquam fortunae ex Fridericiana uobis doctores commendo. His caritate rerum, tantopere consultum est, ut, qui olim uix operae pretium habuerant plures agros colere, quam qui satis essent illis ad uictum & cultum, nunc alios magna mercede conducant, coemantque alios atque his pretia statuant ter & amplius maiora illis, quae habuerant iugera in his regionibus acuo Fridericiana antiquiori. Ex agricolarum fortunis facile nunc est ad intelligendum, unde augmenta, quae uidemus, sumplerint quoque ciuium diuitiae; cum satis manifestum sit, in hac ditione urbes succum & sanguinem e pagis trahere atque hinc se illuc demum diffundere ac dilatare. Verum urgent nos subrostrani cum illis tamen, maleferi, qui neque agros neque aedes habeant, operas nesciant, quas possent locare, uerum ex usuris tantum nummorum uiuant aut ex redditibus salinariis, quod nemini ignotum sit, hoc genus acquirendi uel nihil mutatum esse, uel ea tamen incrementa non cepisse, quae respondere queant nouissimo pretio annonae. His ego auctor sim, ut sortem suam miserrimam esse, agnoscant, deplorentque. Ita enim spes est, fore, ut animos eorum

cupido inuadat atque indigno illi otio relicto discussaque
 sorditæ artes quaerant, sibi ac reipublicæ utiles. Quibus
 uero uolupte est, retinere animos desidia & torpore infe-
 ctos: qui inter pretia melioris uitæ habent, in ocio late-
 re, auitis bonis frui &, quod uulgi apud nos sermone di-
 citur, ex somno diuturno rei familiaris compendia quaere-
 re: illis neque ego habeo, unde consulam, neque bene
 ordinata respublica, cuius potius interest, ut famem illi
 sentiant atque poenas luant, ignaua uita dignissimas. De-
 inde alterum est, quod opponi solet fortunis Halensium
 e Fridericianæ: Academiam non tam Magdeburgicæ di-
 tiones locupletare, quam confinia Saxoniae, Misniae, Thu-
 ringiaeque, unde nostris accedant res ad cultum & uictum
 necessariae. Fateor, olim ea causa deliberatum fuisse,
 annon praestet Fridericianam transferri Magdeburgum,
 in huius prouinciæ metropolin & fere meditullium. Vicere
 tamen dissuadentium suffragia, ut sacrarium hoc Halæ
 conditum atque in tanto flore constitutum, ibi quoque
 perduraret persisteretque. Ut enim taceam, quod omnis
 mutatio pericula habeat, quibus nemo prudens facile sub-
 iecerit florem, frequentiam dignitatemque huius prytanei,
 ut, quod hic manibus tenemus, alibi sperandum esse, uide-
 atur, idque dubia aliquantum alea, cum non pauci inter
 sapientes reperiantur, qui in ipsis quoque nominibus cau-
 sas quaerant accessionum ac decrementorum. Praeterea
 inuidere uicinis commoda, impium est, inconsulto au-
 tem neque alia, quam lucri causa illa subuertere uelle,
 prorsus inhumanum. Est Deus, qui res mortalium suo
 arbitrio continet moderaturque idque reconditis prorsus
 rationibus, quæ, cum nulli mortalium pateant, tutius
 est & religiosum magis, successus rerum expetere & expe-
 ctare, quam datos, plus habendi cupidine, aliofsum fle-
 etere

tere & remerario ausu, quod fieri sic potest, nauigare aduersus torrentem. Post, si quid fas est, diuinando adsequi, non sine consilio diuino factum esse, existimo, Fridericianam, nouam hanc ueritatis nuntiam in confiniis enatam esse, ut quosque uicinorum animos eo citius percelleret & rectora inde dogmata innotescerent populis remotissimis. Quod eo facilius ad credendum est, quo maiori fructu breui tempore nostra dogmata iuere per Europam uniuersam. Taceo iuuenes, quos ex omnibus regnis ac rebus publicis ad literas & uirtutem eduximus & in hac bonae mentis officina adhucdum enutrimus. Libellos nostros populi, qui eos olim, cum rerum ignari essent, prospicerant, tolerant nunc, ut iuuentuti instruendae commendentur ac praelegantur atque, scribo, quod res est, in curiis & templis dogmata nostra personare, alicubi & regnare uideantur. De Germania certe nostrae doctrinae coniurati hostes conqueruntur: nullam eius Academiam reperiri, in quam uirus suum, ita miseri mortales integrae mentis medicinam adpellant, non insperferit ac disseminauerit Halense prytaneum. Atque id demum esse existimo, quare in confinio, id est, in oculis uicinorum nostrorum, diuino quodam consilio, erigi ac instrui debuerat Fridericianae. Antiquiorum uero Academiarum uicinitas tantum abest, ut nostrae iacturam intulerit, ut potius, me auctore, ad frequentiam nostram non leue attulerit momentum. Innumeri enim, quos maleuolorum iudicia infecerant, ut a Fridericianae ualde abhorrent, cum nouitatis tantum causa e uicinis Academiis ad nos excurrerent, industria docentium ac dogmatum rectitudine capti, cursum bonarum artium apud nos ingressi sunt, quem breui tempore ex uoto confecere. Equidem in his aliqui fuerunt, qui, cum uiderent fieri non posse, ut uolun-

uoluntate parentum & curatorum apud nos agerent, uicinarum Academiarum aliquam in literis ad suos simularunt, ut nostris sacris absque interpellatione interessent. Nonnunquam ipsi parentes conuiuere maluerunt, quam aperte consentiendo, sacros antistites aliosque offendere, quibus uel in odio uel aemulatione fueramus. Hoc rerum statu pudet pigetque minutiarum, quas alii produunt contra superius expositas fortunas ex Fridericiana. Scilicet publica aedificia, quae ciuitatis sint, a doctoribus Academicis occupata esse cum iniuria ciuium, qui ibi epulas, symphonias, commessationes adornauerint, dignissimo adparatu. Bone Deus! Hominum Christianorum odia mereri debet, cauponas delirantium in templa conuerti sapientum, quadam temporum felicitate. Melioris ordinis ciues incorrupti nobis testes sunt, spumantia pocula, lasciuos cantus, choreas & tripudia in seram usque noctem producta nihil moderati conuiuis ac contubernalibus suafisse. Diuini ergo numinis gratiae dabit, o ciues, quod bonae nunc artes regnent, ubi animi iuuentutis uestrae ad libidinem, desidiam, uitamque afortam seniorum exemplis instructi deformatiq; sunt. Sed tamen gratias occupatum esse, quod nummis redimendum fuerat, reponitis. Ego uero aequos rerum aestimatores uos esse, iubeo. Agite mecum, aestimate conclauia commessatoribus erepta & quot ciues uobis dederit, quot aedes urbi uestrae extruxerit Fridericiana, in memoriam uobis reuocate. Quod si recti iudicii lance expenderitis utrumque, agnoscetis mecum, templa ipsa uenalia fore, si tanta largitate ac fructu pretium refundatur. O si quod uobis nullo labore contigit, aliis ciuitatibus, obueniret, parum forte illis esset, recipere Musas, quin potius noua illis domicilia struerent consecrarentque. Aliae Musas inuitant desiderantque
uestra

uestra illae moenia ingressae sunt, antequam uocarentur. Quas aliae magno plausu exoptant; illae in pretio ponunt, a uobis non despici aut aequo tamen animo tolerari. Neque maius pondus illud habet, si querelas iaciatis in iurisdictionem, quam, REGE largitore, a uobis accepimus diuersam. Fallunt uos, qui musarum uniuersitates collegia definiunt docentium & discantium. Nugas uobis uendunt, qui his limitibus auctoritatem describunt in cultiori orbe uniuerso nobis ac nostratibus tributam. Laedunt, diuinam Caesaris ac principis nostri maiestatem, qui adeo indigne de nostra gente loquuntur. Alios mores nostri coetus postulant, quam uulgares scholae, sub clientela uestra agentes. Ab his desuefieri oportet linguas & calamos uestros, nisi, quod uel ignaui est uel maleuoli, suprema fastigia cum infimo gradu, inepta commixtione, confundere atque opprobrio rectius sentientium uos exponere uelitis. Tyrones uobis aures uellicabunt in illis, quae de priuilegiis Academicarum iustitiae sacerdotes prodidere. Utinam iurisdicundi potestas in manibus tantum illorum esset, qui diuina humanaeque iura quotidie tractant, docentque. Non tot, credite, in Germanis querelae essent de iustitia misere conculcata & prostituta. Artifices tamen iniquiunt & operarios nostros auctoritate urbani senatus eximi, id demum ualde peregrinum esse. Quis uero unquam ciuem subduxit, albo uestro inscriptum. Aduenae sunt, quos habemus, qui urbem non uestri; sed nostri causa solent incolere. Hoc, ne quis primo intuitu existimet, uobis damnosum esse & subtrahi uobis, quod nobis accedat: tabulas quaeso consulite, quae ciuium uestrorum nomina exhibent, numerum, qui uobis nunc est, cum illo computate, in quo fueratis olim ante conditam Fridericianam! Sponfor uobis sum, ualde inaequalem, terque quaterqu

C

terqu

terq; maiorem haec tempora, fortunas haec ex Fridericiana uobis tulisse. Quare neque hic causae uobis sunt, priuilegiis moerere a sapientissimo conditore coetui nostro concessis. Et quod in gente, Rheno olim uicina, inque Gallis, patria sua sacrorum causa extorribus, aequo animo fertis, utrique enim proprium ac peculiare forum, iura, ciues: cur in nostro quaeso ordine inuidis id oculis intuemini, de tot in uestram urbem commodis ac fortunis commendato? Sunt tandem, qui in pretio habent, a uulgo & plebe coli sapientes, probos, rerumque potentes. Huic auctoritati, inquit, in ciuibus uestris ex eo tempore plurimum decessisse, quo uigeat in moenibus uestris Fridericiana. Leue hoc est & stultissimae ambitionis specimen, inter ignaros caput erigere uelle & mortalium animos fascinare coeca superstitione, quam nubem apud nos bonas literas dispulisse, tantum abest, ut doleamus, ut potius inter fortunas ex Fridericiana non infimo loco id referri mereatur. Demum etiam cum illis agendum est, qui sincere nobiscum agunt, deposito partium studio. Unum illi esse aiunt, quod secum quidem omnes trahant, maxime autem sentiant frequentiores Academiae. Illud uero quid est? Difficillimum esse disputatu, inde augurabimini, quod in ultimum locum id reiectum sit; quasi fatius esse uideatur, silentio inuoluere ac praeterire, quam parum feliciter eidem respondere. Peccata sunt, triste uerbum, quam sentinam secum uehere, queruntur, nauem reipublicae literariae. Iuuenes enim, e parentum aut curatorum potestate iam nunc emancipatos libertate ad licentiam abuti, indomitis & effrenatis moribus uiuere, & cum aliae regiones alia scelera foueant, diuersos diuersa in hunc locum exonerare, pestilentissimo hoc uiro mores inficere animosque ciuitatis, & qui euentus,
tristissimi

tristissimi mali sit, reipublicae poenas iramque diuinam pro-
 uocare. Hanc calamitatem esse, humanis fortunis tanto
 maiorem, quanto indignius fit, animae corpus, humana
 aeternis praeferre aut eodem utrumque censu habere. O
 iuuenes! mallem uobis hanc arenam cedere, quam in hoc
 argumento uestram causam agere mea, quod adhuc feci,
 oratione. Dolere hic faciem rerum satius est, quam tueri
 eandem, excusare aut alia ratione declinare uelle. Riderent
 amentiam meam aut turpem assentationem exprobrarent,
 quorum oculis obuersantur facinora eorum, qui moribus ui-
 uunt peruersissimis. Lenire tamen, si fas est, conabor do-
 lorem illum, quem urbi huic metuunt ciues, probitatis stu-
 diosi. Principio gratiae diuini numinis dandum, quod huic
 malo, quantum in principe, quantum in nobis est, allata sit
 adhibeaturque quotidie medicina: ut, si non extingui ex
 omnium animis queat, efficiatur tamen hoc, ne latius ser-
 pat grasseturque. Sunt nobis leges, quae bonis praemia, ma-
 lis poenas statuunt, transgressoribus temerariis grauissimas.
 Neque tantum sermone uos docemus, uerum exemplis
 quoque maxime illorum, qui uitam suam uestri causa, in
 rebus, nulla quamuis lege uetitis, componunt ad seuerita-
 tem, graui doctore dignam. Nonnulli etiam liberalius uo-
 biscum agunt, ut ingenuam uitam ab immoderata & licen-
 tiori mature internoscatis. Ex utroque plures &, Deo gra-
 tiae sint, innumeri uestrum ad uirtutem profecerunt in Fri-
 dericiana, ad quam cum principio accessissent, animos ha-
 buerant corruptissimos. Deinde absit, ut Halensium mo-
 res in peius iuerint a natalibus Fridericianae. Melior po-
 tius laetiorque ex hoc tempore uerae probitatis facies est,
 supra uobis meo sermone ea ratione descripta, ut nihil du-
 bitauerim, Fridericianae aetatem in hoc argumento secu-
 lis prioribus anteferre idque longissimis interuallis. Post
 aliis

aliis limitibus mortalium iurisdictione continetur, aliis iterum Dei praepotentis. Illa locum delicti respicit, non haec, quae suos tenet auctores. Absit enim, iustissimum numen in inquilinos animaduertere ob scelera peregrinorum. Est tamen nostrum, quod officium homines Christianos tenet, ut animos & corpora ab aduenarum uitis ac facinoribus illibato circumferamus tueamurque. Hoc qui fecerint, salui erunt & incolumes inter mille pericula, qui improbos cingere solent & circumsepire. Obfirmate itaque pectora uestra aduersus illecebras corruptelarum peruerfae iuuentutis. Clypeum ueritatis sacra uobis pagina prodit producitque. Hunc arripite, stete fidenter, non fiet, ut in arena ullo tempore succumbatis. Vestrum uero est, o iuuenes! ea uos mente in hoc bonae mentis sacrarium conferre, ut exuatis hic scelera, si quae penates uestri secum trahunt; desuefacere animos a patriae corruptellis; uirtutem sequi, custodire instituta paternarum uirtutum; ad artes & sapientiam, quos mores haec uita, hic locus exigit, proficere & recto contendere concursu, ut non solum aetate prouectiores, sed etiam bonis artibus, doctrinis, uirtute, sapientia magis referti ad patrios lares redeatis. Delebitis ita maculam, per facinora improborum ordini uestro allatam & causam hanc, quam uerbis hic agere ausus sum, re ipsa & felicius oratione mea tuebimur.

Tibi uero aeternum ac praepotens numen, cuius arbitrio ac sapientissimo moderamine rerum omnium & auspicia sunt & prosperi successus, tibi inquam & tuae benignitati integra mente deuouet, me interprete, Fridericiana, quicquid in eam per duodecim hos annos uberrime contulisti. Incrementa, successus, famam, fortunasque nostris non uiribus aut industriae tribuimus: sed tuae in nos gratissimae uoluntati. Noli, alma conditor, Fridericiana,

cianam, prolem tuam bonis in posterum destituere, quod
 fortunas forte suas non agnouerit semper neque debitas
 tibi gratias retulerit, fonti atque origini earum. Non pa-
 tere Deus, ut plurimum ingratitude lumen extinguat, quo
 musas nostras es dignatus. Respice Deus preces nostras;
 respice illas preces & lachrymas, quas tenerae matres pro
 huius ciuitatis flore atque incolumitate, in gratiam suorum
 ex infimo pectore profundunt, &, si haec non sufficiunt,
 respice illum, per quem nobis benignus esse aeternum
 non desistes. Te, post Deum immortalem, adpellamus
 REX noster, conditor Fridericianae nutritorque. Nihil tu,
 per omne imperium tuum, nisi auspicato incepisti. Fri-
 dericianae incrementa tuis non minus fortunis debemus,
 quibus nullis non temporibus Deum tibi adfuisse, etiam
 hostes, si quos uirtus habere meretur, confitebuntur. Vi-
 ue diu & fruire rebus, a te sapienter institutis. Addat
 Deus temporum tuorum felicitati, ut ex filii heredis tui
 atque unigenae uotis nuptialibus, Guelphicae principi nu-
 per factis, mox auus audias atque in eo etiam magni pa-
 rentis tui fortunas superes & anteuertas. A regni here-
 de proximum locum tenes serenissime princeps, frater
 Regis & Fridericianae rector magnificentissime. Est u-
 tique, ut submississima mente agnoscamus tuam in mu-
 sas nostras promptissimam uoluntatem: qua fasces no-
 stros, tibi a Rege delatos suscepisti. Habemus hoc gau-
 dium tecum commune, quod, te regente, tantos auctus
 fumpserint res nostrae, ut primas in numero ciuium, quo
 hic annus aliis omnibus cumulator fuit, tui regiminis au-
 spicio deberi uideamur. Vobis, patres conscripti, col-
 legae honoratissimi, inprimis me deuinctissimum sentio,
 quod ad clauum sedenti consilia suggerere, euitare atque
 auertere scopulos purpuramque uestra auctoritate con-
 tueri

tueri & grauioribus negotiis occupatum adiuuare nullo tempore intermisistis. Viuite diu superfites inter mortales: uiuite Academiae uestrisque atque similia, quantum fieri potest, a me officia iterum expectate. Tandem ad uos me conuerto, lectissimi iuuenes, comes illustrissime, perillustres generosissimi ceterique uirtutum aut natalium dignitate nobilissimi. Vos ultimo compello, quos principio meae orationis salutauit. Diuersi forte de rationibus muneris mei uobis sensus sunt. Acre regimen illi dicent, quibus molestum me esse oportuit poenarum grauitate. Sed quaeso! leges, si fas est, incusate, non illos, qui, quod sancitum est, administrant exequunturque. Cum paucissimis &, ex bis mille iuuenibus, cum uno tantum & altero mihi res est, quod ex tanto ciuium numero uix decem illorum meminerim, qui poenas aliquas delictis suis prouocassent. Ceteri laudibus, principio commemoratis dignissimi sunt, ut neque earum in fine poenitere, queat. Pari &, si uota quid possunt, maiori obsequio successorem in hoc munere suscipite, & de prospero consulatus sui exitu Deo; principi; sibi; uobisque gratulabitur.

Fateor autem, uir experientissime, inter argumenta prorektoratus, feliciter atque ex animi sententia de manibus meis deponendi, illud etiam non infimum esse, quod auctoritate Regis suffragiisque patrum Academiae factum sit, te ardui muneris successorem nancisci, a longo iam tempore de rebus meis bene meritum fautorem & collegam amicissimum. Pollicebimini uobis auditores optimum de tanto uiro consulatum. Cum enim in quadam ingeniorum republica rectoris munus constitutum sit: multum iuuabit, illum fasces gerere, cui temperamentorum rationes, quae in iuuentute suas imprimis uires ex-
erunt,

erunt, ex arte salutari intelliguntur, ut, quid casu, quid culpa, quid dolo peccetur, internoscere & mox intendere iterumque remittere poenas queat. Accedit, quod prorektoratu inaugurandus collega, non in scholae tantum umbris uersatus sit; sed etiam in luce aularum inter principes & primariae dignitatis uiros, ne regimen eius scholastica secum taedia ferre uideatur. Age igitur collega honoratissime, atque de suscipiendo munere, quod Deus & Princeps tibi largiuntur, sententiam tuam publice declara.

Aduocatio in cathedram.

Accepistis, auditores, sententiam futuri prorektoris de hac prouincia suscipienda. Quemadmodum uero sapientissimus huius prytaei conditor sua huic actui sacra ceremoniarum definiuit: ita in cathedram hanc ad me accersendus es, uir nobilissime, ut omnia tibi rite & ordine deferantur.

Delatio muneris.

Quod ergo felix faustum fortunatumque atque Fridericianae prosperum ac salutare sit, ego adhuc prorektor mandato & auctoritate potentissimi Regis Porussiae, rectore magnificentissimo, principe regiae domus, Philippo Wilhelmo, tibi Friderico Hoffmanno, consiliario atque archiatro regio; medicinae ac physices professori, prorektoratum Academiae, cum omnibus iuribus, commodis priuilegiisque defero, in nomine Dei Patris, Filii & Spiritus Sancti.

Symbola muneris.

Jam symbola inaugurationi tuae addo, in legibus Academiae huius singulari instituto designata.

PALLIUM.

Pallio primum, grauissimo onere humeros meos subleuo: atque hoc onero tuos. Det Deus, ut leue onus sit, quod maximum esse, omnes collegae experimur. Aurum & purpura eius rei te admoneant, ne in munere te contemni patiare, sed tuam omni ratione tuearis auctoritatem.

MITRA.

Mitra caput tuum orno, ut intelligant ciues ac patres, te caput

put Academiae constitutum esse, cui fas sit, ut membra omnia obsequantur.

SCEPTRA.

Sceptra de manibus meis accipe, futuri regiminis tui digna sustentacula. Numerus sceptrorum binarius est, diuina humanaque iura significat, in Academia docenda ac defendenda. Quod utrumque quatione fiat, tuis nunc uigiis est commendatum.

MATRICVLA.

Album tibi trado, cui nomina ciuium tuae iurisdictionis inscripta habes. Augeat Deus numeros ut futuri quique anni praeteritos superent, ueniantque Fridericianae noua semper incrementa.

STATVTA.

Codex statutorum, quem offero, sacer tibi sit, priuilegiorum legumque Academicarum custos integerrimus. Ab hoc latum unguem discedere, tibi religio sit; machinationibus parum curatis, quas intendere solent animi, partium studiis plurimum corrupti.

SIGILLA.

Sigillum tibi praebeo, auctoritatis ac plenae fidei instrumentum. Quod cum sacratissimi Principis imaginem referat, sacrum nobis horrorem incutit, ne peruerlae aut praecipitatae scripturae id temere imprimamus.

CLAVES.

Claves claudentem unam, alterum recludentem, barbara aetas soluentem & ligantem dixit, has claves inquam postremo curae tuae committo atque hoc ipso ad recondita quaeque aditum facio & rerum singularum curam fidei tuae probitatis commendo.

VOTVM.

Salue itaque post inaugurationem noue prorektor, iterum ac tertia uice salue atque rebus hisce fortunisque tuis hoc anno feliciter utere. Habes a benignissimo numine gratiam hanc, quod primus altera uice magnifico prorektoris nomine uenias Fridericianae. Orbis enim noster duodecim consulatibus Academicis circumactus, te auspice, nouum iterum initium sumit. Largiatur Deus tibi aliisque omnibus, qui in hoc munere sequentur, prosperos successus atque fortunae Fridericianae, hac oratione descriptis, perpetua statuatur incrementa.

Ng 3019 £

ULB Halle

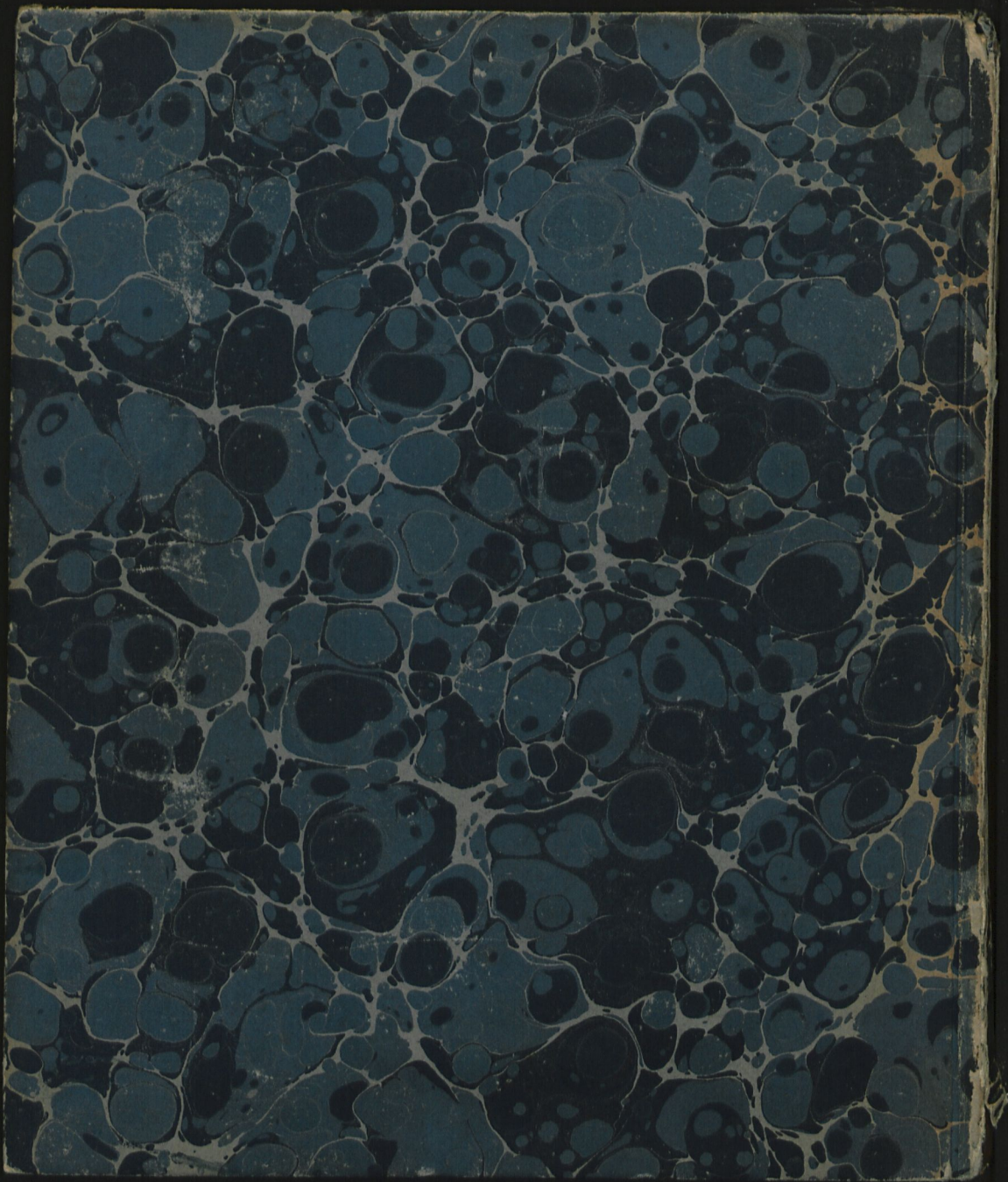
3

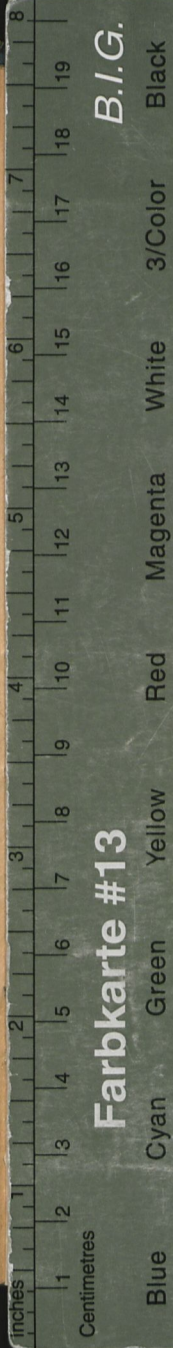
006 529 542

K. Zigan
Buchbinderei

B.I.G.

Farbkarte #13

RTVNAE LENSIVM

EX

ERICIANA.

usces Academiae,

a commutatione,

ibus suis deponeret,

dixit

IRECTOR,

dine duodecimus,

ETR. Sudewig / J.Ct.

CICIDCCVI.

HALAE

ANDREAE ZEITLERI, Acad. Typogr.

